

РЕЦЕНЗИЯ

**На дисертационен труд Светлана Проданова Александрова на
тема:**

**“Културни политики в Европейския съюз. Между демокрация и
демократизация на културата: политики на участие”**

**За присъждане на образователна и научна степен “Доктор”
по Докторска Програма “Теория и история на културата”
Професионално направление 3.1. – Социология,
антропология и науки за културата**

Рецензент: доц. д-р Живка Бушева

Светлана Александрова е възпитаник на Югозападен университет „Неофит Рилски” Благоевград, където е звършила бакалавърска и магистърска степен в специалност Културология. Личи стремеж активно да развива и прилага придобитите знания и умения от обучението чрез активно включване както в учебния процес, така и чрез участие в проекти и сътрудничество в масмедии, като в.Култура, в.Стандарт, в. Жена и др. Има завиден брой участия в конференции и международни конференции, както и съответните научни публикации. В нейна полза свидетелства и участието ѝ в различни проекти, свързани с неправителствения сектор. В тази светлина, докторантурата за нея е естествено и закономерно стъпало в нейното развитие и квалификация.

Предложеният на вниманието ни, от Светлана Александрова, дисертационен труд е с висока научна стойност, посветен е на изключително актуална и същевременно много трудна за систематизация, многообхватна тема, за избора на която докторантката трябва да бъде поздравена и по-точно за смелостта да се захване с нейното систематично разглеждане и изясняване.

При високата степен на ентропия, характерна за състоянието и системата на културата в България днес е необходима голяма доза кураж, професионализъм и същевременно любов към културата, за да се избере и разработи тази тема. Освен това, следва специално да се изтъкне и факта, че темата е и с управленски аспект – нещо особено рядко срещано в сферата на приложение на Европейските културни програми.

Различните течения и теории в съвременното културно пространство у нас имат съответно различни специфични проявления, но и взаимопроникващи зони. Организацията на системата на българската култура, вследствие на многообразните промени е така да се каже в процес на “стихийно пренареждане” или дори на “преконструиране”.

Тези и други проблеми рефлектират върху професионалните изяви, както на творци, така и на теоретици, изкуствоведи, куратори, галеристи и организатори на културния живот от различен вид. Това са въпроси, недостатъчно изследвани и решени, поради което в практиката предизвикват различни спорове и дискусии.

Именно тези недостатъчно разработени проблеми са провокирали Светлана Александрова да посвети дисертационния си труд на релациите демокрация и демократизация на културата, намиращи различни проявления в реално възможните политики на участие.

Дисертационният труд на Светлана Александрова може да се определи като цялостна теоретична разработка на особено актуална проблематика, свързваща по твърде значим начин теорията, практиката и организацията на съвременните европейски културни политики в България.

Разработката на докторанта е в обем от 254 страници текстова част, която включва: увод; изложение, разделено в три глави; заключение; списък на използвана литература и приложения представящи цялостно проведените интервюта с различни респонденти, имащи пряко отношение към програмата за участието на София в програмата „Европейска културна столица”.

Дисертационният труд се отличава с много добра и подходяща структура, която може да се определи като сполука за докторанта. Разработените три основни глави са логически взаимосвързани и определено извеждат значим и много трудно поддаващ се систематизация проблем на сериозно изследователско равнище. Съществена особеност е високата степен на лична съпричастност на докторантката към разглежданата проблематика, което изпъква особено силно в свободно изразените критичните изводи към дисертационния труд.

Уводната част е решена в традиционен вариант и е доста обстойна. В нея са показани мотивацията на докторанта, актуалността на разглеждания проблем, основната теза, очертани са основните трудности, свързани с избраната проблемна област, определени са точно и прецизно целта и произтичащите от нея задачи, както и обекта и предмета на изследване и практическите ползи.

Светлана Александрова формулира целта на своя труд като: „да се анализират възможностите на инициативата на ЕС Европейска културна столица, като един от инструментите на европейската културна политика, в който се пресичат двата политически подхода – демократизация на културата и културна демокрация за повлияване ситуацията в българската културна среда...към процеса на подготовка на София като град-кандидат за титлата Европейска столица на културата през 2019 г.“ въз основа на теоретичен анализ на европейски културни теории, практики и действащи системи. Декомпозирайки целта, докторантката си поставя основни задачи, които последователно развива и решава в своя дисертационен труд.

Доколкото проблематиката е твърде обхватна, докторантката много сполучливо определя границите на своето изследване още в увода.

Първа глава се нарича “Култура. Политика. Културна политика” и включва два взаимосвързани параграфа. Първоначално докторантката прави изясняване на теоретични концепции, тръгвайки от едно основно и значимо твърдение „...че културата не бива да бъде приемана като завършена парадигма или статично понятие.”

Следва въвеждащо изясняване на понятиен и терминологичен апарат в контекста на съвременната културологична мисъл. Още тук, както и в цялостния по-нататъшен анализ, докторантката показва своя стремеж да обхваща многопланово и многоаспектно проблемите, както от културологична така и философска и социкултурна гледна точка.

Вторият параграф на първа глава свежда повдигнатите и изследвани преди това проблеми в посока на актуалното състояние на гражданското участие и разнообразието като принципи на съвременните културни политики. Анализът тук, както и в

цялостната разработка е осъществен е осъществен въз основа на проучен, осмислен и систематизиран впечатляващ обем литература, автори и събития.

Първата глава, която има завършен теоретико постановъчен характер, играе ролята на пространно въведение и база за задълбочен анализ на проблемите в следващите две глави на дисертационния труд.

Втората глава последователно интерпретира проблемите на основните насоки за анализ на политическите подходи: културна демокрация и демократизация на културата. Тази глава включва шест параграфа. Избраният подход за осъществения анализ е така да се каже насочен към съвременни, вълнуващи всички ни проблеми.

Това е много силна част от дисертационния труд, в която последователно са разгледани в своята взаимнообвързаност проблемите за: културното потребление и културното участие, мястото и ролята на Интернет пространството в това потребление, общественото значение на участието в културен живот и неговата многообразна същност, различни политика на участие, характеристики на културната ситуация у нас, както и мястото и ролята на НПО в тези участия, в контекста на националните и интернационални социокултурни процеси в новите обществени и културни реалии.

Застъпвайки тезата, че съвременното изкуство у нас, както и художествената система по принцип не се развива сама по себе си, а еволюира от западното изкуство и поддържащите го системи, докторантът разглежда днешната ситуация като децентрализирана картина на съвременното изкуство, показваща, че нашият свят вече не е така хомогенен. Анализирани са връзката със съвременните информационни технологии в съвременните изкуства, които в известен смисъл свеждат модерността до достъпа на информационната мрежа.

Разгледани са европейски модели на участие в културни дейности, направен е преглед на културни профили на европейски страни, свързани с развитието на системите в съвременното общество. Анализирани са сравнителните данни представени в Компедиума на европейския съюз, съгласно които България има едни от най-ниските нива на активно участие, отчасти свързани с централизираната културна политика.

Ако първите две глави могат да бъдат определени като задълбочен теоретичен анализ със значими обобщения и авторски систематизации, то третата глава следва да бъде определена като една сериозна изследователска част, с която избрания проблем получава наистина завършеност. Тази трета част е с по-голям обем от първите две глави и то напълно основателно.

Считам, че тази глава като цяло е сериозен принос към изясняване и систематизиране на проблемите свързани с организацията на системата на културната политика в България. Засега не съществува друг системен опит за разработване на този проблем от организационно –управленски аспект и то въз основа на сериозно и задълбочено изследване на протичащите процеси на сцената на съвременните културни процеси, съпътстващи всичко, което се осъществява в посока на участието на София в надпреварата за Европейска столица на културата. В тази глава основният подход е емпирико - аналитичен, което е изключително рядко явление при разглеждане на проблемите за съвременната културна политика и нейните конкретни проявления.

Тази трета глава е озаглавена: “Европейска столица на културата, възможности за участие на неправителствения културен сектор в подготовката на София като град –кандидат за титлата” и включва седем параграфа.

В тях последователно се разглеждат значими проблеми свързани с: програмата Европейска столица на културата като елемент на европейската културна политика; ролята на неправителствения сектор в инициативата Европейска столица на културата; основни акценти в културната политика на Столична община; подготовката на град София и кандидатурата му за Европейска столица на културата; проведено от докторантката емпирично изследване с използване на полустандартизирано интервю с различни групи участници в процеса на подготовка и осъществяване на различни инициативи; анализ на данните от емпиричното проучване.

Главата завършва с изводи обобщаващи резултатите от проучването, които имат силна лична съпричастност и в случай, че станат достояние на съответни институции биха могли да стоят в основата на разработване на по-ефикасна и обхващаща повече хора и инициативи стратегия

С този последен параграф, както и подходящо оформените обобщения в заключението, идеите на докторантката получават сериозна завършеност и имат дори сериозен практически приложим изход за реализация.

Използваната литература показва стремежа на докторанката да навлезе многопосочно и многопланово в разглежданата проблематика, да осветли възможно най-пълно и актуално отделните въпроси и конкретно разглеждани обекти.

Посочените в отделен раздел научни приноси на докторантката са точно и последователно изведени и формулирани и отразяват адекватно постигнатото от нея в докторската ѝ дисертация.

Необходимо е Светлана Александрова да бъде поздравена специално за системния ѝ подход към използваните от нея и отразени в дисертационния труд европейски и наши нормативни документи, имащи отношение към разглежданите проблеми.

Разработеният от докторантката Автореферат, обхваща напълно интерпретираните проблеми, съответства на съдържанието и акцентите в докторската дисертация.

Като цяло считам, че темата е разработена много задълбочено, при това дава плод и включването на различни интердисциплинарни подходи и анализи, приложени в едно недостатъчно изследвано научно поле, което прави доктората уникално по същността си научно изследване.

В заключение си позволявам убедено да препоръчам на членовете на уважаемото научно жури да подкрепят Светлана Александрова и да гласуват за да ѝ бъде дадена образователната и научна степен доктор.

Доц.д.р Ж.Бушева